

121

6(A-B)

(१) क्लिष्टश्लोकव्याख्यानम् । पायुरुडैपणीतम्

(२) सव्याख्यानसौकेतिकार्थखण्डनायम् ॥

Klishta Shloka
Vyakhyanam.
Sava Khyanasanketika
Khand Kavyam.

अथवा व्याख्यानसौकेतिकम्

✓ 121 (B)
6

मल्ल स्टूड

121
6(B)

+

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ हिमकरतिलकितशालंतमहंप्रालेयशैजोलेबालं ॥ वंदे असदं त्वं सदी-
 युगुलं स्मरलां धुनोस्य कंच पलं ॥ १ ॥ वेदगंधीनिधि कोषं दूषितदोषं शुकोल्लुधोषं ॥
 गुंजापुंजितभूषं विल्लीवेषं महः कलये ॥ २ ॥ गिरिजामुगदले चरणं प्रतिशतकरणं
 स्मरन्सदाचिते ॥ सांकेतिकार्थकाव्यं रचयति नव्यं महादेवः ॥ ३ ॥ ॥ अमंदारति ॥
 समंदारः भवतां पादपचयं आइति श्रीगीकारे व्ययं सपदितकालं जगति पृथिव्यां हरतु दूरीक-
 रोलित्यर्थः ॥ किं विधः मंदारः अमंदः अपगतः मकारोदकारो यस्मात्सहकारः हकारे
 ॥ ॥ अमंदो मंदारः सपदिसहकारोस्तदतलं हरत्वां स श्रीलो जगति भवतां पादपचयं ॥
 यस्य ॥ ध्वजो व्यस्तं विलसति च दीनं करतले सकंपालं पाकस्तिलकतिवमध्यः परचितः ॥ १ ॥
 एतद्वर्तमानः स तथा हरइति जाते ॥ तथा च हरइति कर्तृपदं किं विधं पादपचयं अस्तदत-
 ले ॥ अस्तं दूरीकृतं दस्यदकारस्य ॥ तलं स्वरूपं यस्मिन्निति तथा पापचयमित्यवशिष्टं त-
 त्पदं कर्मभूतं ॥ हरः भवतां पापचयं हरत्वित्यन्वयः ॥ शिद्धः किं विधः श्रीलः श्रीमान् शोभा-
 युक्त इत्यर्थः ॥ यस्य ध्वजः दीनं विलसति किं विधः दीनं व्यस्तं प्रतिलोमतयो आर्यमातां सत ॥ १ ॥

राम

नंदीजातं वषध्वज इत्यर्थः ॥ चपरं यस्य करतले पालं विलसति किं विधं पालं सकं ककारेण सहवर्तत इति
 तत्तथा कपालमित्यर्थः ॥ यस्य पाकः तिलकति तिलकध्वजो वदति ॥ किं विधः पाकः वमध्यः वकारः म-
 ध्ये यस्येति स तथा ॥ पावक इति यावत् ॥ पावकः अग्नितिलकवज्जात इत्यर्थः ॥ पुनः किं विधः हरः प-
 रचितः पराचिता यस्येति स तथा ॥ यस्येति पदं सर्वत्र विधेयं ॥ १ ॥ अतनुतः मदनः तस्य हृदि शिवः त-
 ॥ अतनुद्विषदं गजाश्च मित्रध्वजपुत्रप्रियरुतनोतुतुभ्यं ॥ शतमन्युशरुप्रतापभीताधिपजोता
 ॥ अमजा प्रजा प्रसादं ॥ २ ॥

स्यां गजः सः नुः कुमारः तस्याश्चः वाहनं मयूरः तस्य मित्रं मेघः सध्वजो यस्य समेघवाहन इत्यभिधा-
 नात् ॥ अखंडलः तस्य पुत्रः अर्जुनः तस्यैव कर्तृश्रीकृष्णः कर्तृपदं ॥ तुभ्यं शतमन्युः इन्द्रः तस्य
 शरुर्वज्रः शतशतशरुः कोटिशं वीर्यमरः वज्रः तस्य तापेन भीताः तेषां अधिपः हिमातलः त-
 जातः मैनाकः तस्याश्रयः समुद्रः तस्माज्जातालक्ष्मीः तैर्लोकैः अधिपः हिमालयः तस्य जासततिः तस्य
 सादंतनोत्विति ॥ प्रजारूपः यः प्रसादस्तमिति ॥ २ ॥ श्रीरामजयरामजयजयरामरामायकृष्णाय

॥२॥

सनायकः मेममदुरितं शक्यं हरतु ॥ कञ्जं हरतोदुरीकरोलित्यर्थः ॥ किंविधः नायकः विप्रयुक्तः
विप्रयुक्तः विप्रयुक्तः विनायक इति सिद्धं ॥ सकः यः मध्यमर्धन्यः षकार इति वक्तव्यं यस्येति मू
कं मूषकमिति वाहनं कलयति ॥ दधाति किंविधं वाहनं मध्ये हरचितरुचिः कारेणारचिता रुचिः

वे. सदी.

हरचितरुचि मध्ये वाहनं मानंदमलं कलयति सरसं यो मध्यमर्धन्यमूकं ॥ वहति ॥
शुभदमंतयो विनं सैंधुरं शक्यं दहतुदुरितं मेनायको विप्रयुक्तः ॥३॥ ध थ

राम

शोभायस्मिन्निति ॥ वाहनमित्यर्थः तस्मात् वाहनं मूषकं कलयति सिद्धं ॥ पुनः सकः यः सैंधुरं सिं
धुरस्येदं तथा वने वहति ॥ किंविधं वनं अंतः मध्ये शुभदं शुभः सुंदरः दकारो यस्मिन्निति ॥ वद
नमित्यर्थः ॥ किंविधं वाहनं आनंदमलं संतोषकारणं किंविधं वदनं सरसं अरुहं ॥३॥

॥२॥

✓ 121 (B)
6

121
6(B)

जाव्यं वाहनं

+

॥ ३॥

विमातुलमित्यर्थः यश्चवालभावात् शिशुत्वावस्थातः नो विदधीत् किं विधानां एतौ एतौ शब्दे न उक्तां पुत्रना
मित्यर्थः ॥ ४ ॥ केलि ध्विति ॥ सह वर्णमानो शैवालजाः कर्तृपदं हिवर्णनसहिवर्तमानः मानो हि मा
नीति तच्छैवालः तस्माज्जातान् तथा अवान विद्यते वा ॥ इति वर्णो यस्य हि मा नी शैलजेति जा
तं ॥ पार्वतीत्यर्थः सा भवतां शं विधत्ता सा काया भवे महादेवे केलिषु कीडासुकलहंसं व्याप्राप्य नवती
व भव- किं विधं कलहंसं असंन विद्यते समित्यक्षरं यस्मिन्निति कलहमिति जातं किं विधानवती आदौ प्र
केलीषु लब्धा सहिवर्तमानो शैवालजाः वा कलहंसमुभेः ॥ असंनमादौ नवती बभ्रवया सा भवेशं
भवतां विधत्ता ॥ ५ ॥ स्पंदनं ध्रि करपातसनाभिदं ध्वं हूतिदनुजारितनृजः ॥ सोक्तमेकुश
लकर्म परोयः स्वप्रसूरथ सपत्नसमास्यः ॥ ६ ॥ अ

राम

थमंसमामाहृतिवर्तेन सह वर्तमाना तथा च मानवतीति जातं ॥ तथा चैवं वाक्यार्थः भवकेलीषु क
लहलब्धमानवती बभ्रवा सा हि मा नी शैलजा भवतां शं विदधत्ता इति ॥ ५ ॥ इति अलंकारः आश्ल
षशेषारतिरंगना नो आमोदशेषाकुचकुं कुमश्रीः ठुत्तीरशेषः कुसुमा युधो विप्रभातशेषारजनीव
भव ॥ ५ ॥ जातं ॥ स्पंदे ध्विति ॥ स्पंदनस्य अग्निः स्पंदनोरथः तस्याग्निः चक्रं तत्करेयस्येति चक्रपा
तिः तस्य यानं वाहनं गरुडः तस्य सनाभिः आता अरुणः तस्य दंष्ट्र्यः ध्वः अंधकारः तस्य हूति ॥ ३ ॥

नमयस्येति सचासौ दनुजश्च अंधकासुर इत्यर्थः ॥ तस्य अग्निः शिवः तस्य तनुजः गणेशः स मेकुश
लकर्मपरः अस्तसकः यः स्वस्य प्रसूरः प्रा ता तस्याः रथः वाहनं शिं हस्तस्य सपत्नः वैरी करी तेन स मे
आस्यं मुखं अस्वेति गजानन इत्यर्थः ॥ ६ ॥ पताकेति ॥ सराष्टरुचिरः राष्ट्रं चक्रं ॥ चक्रं सैन्ये
जलावर्ते संसारेष्टराष्ट्रयोरिति वागुरिः ॥ चक्ररुचिरः सुंदरः चक्रपातिरित्यर्थः ॥ स मेकुल
अलं अत्यर्थं अस्मात् अवरक्षतोरक्षलित्यर्थः सकः यत्कंठे पताकावै जयंती माला जयति च परं
यस्य दशनेभ्यः दशनाः द्विजाः पक्षिणा इति यावत् ॥ तेषु इभ्यः अयः गरुडः सतुरगः वाहनं यन्मे

पताकायत्कंठे जयति दशनेभ्यश्चतुरगः क्षपायं यश्च शुः परिकलितरोगाग्रजनिः ॥

ग्रहं येन प्रापे हरयुवति स्नादमदनाद्यशस्तोमः सो व्यानमकुलमलं राष्ट्ररुचिरः ॥ ७ ॥

जयंस्त्रं निशाभं निशाहरिद्रा तस्याभेवाभा यस्येति तथा निशा हरिद्रा रजनीति त्रिकोडशेषः प
रीकलिता अंगीकृता रोगा नाम गदः तस्मात् अग्रजनिः प्रथमजन्म येनेति जगादा मे गदाग्र
जमिति प्रयोक्तुं गदर्शनात् ॥ पुनः येन हरयुवतिः उमा तन्मा स्ना अतसी तस्याः स्नात् पुष्पात्
ग्रहं धाम तेज इत्यर्थः प्रापे च इत्यपरं येन मदनात् मातुलात् यशस्तोमः कीर्तिसम्पदः प्रापे
क्षपाभं यश्च शु रिति पाठे क्षपानिशा तन्मा स्ना हरिद्रा च शुः नेत्रं तन्मा स्ना नेत्रवस्त्रं सर्वजलक्षि
तलक्षणं शैवा पताकावै जयंती स्यादित्यमरः ॥ दंतं विप्रां उजा द्विजा इति गृहदेहलक्षि प्रभावाभा

मानीत्यपि अतसीस्यादुमाक्षुमेति च उन्मत्तः कितवो धर्तुर्धत्तः कनकाकयः मातुलो मदनश्चे
 ति च निशाकृका च न पीता हरिद्रेति सर्वत्रामः ॥७॥ सार्वभौमेति ॥ सार्वभौम नाम दिग्गजः तेन
 वत्तायादिक उदीची तस्याः पतिः कुबेरः तस्य मित्रं शिवः तस्य स्तोत्रकृतस्तुतिकर्ता शिवराजः तस्य

सार्वभौम इति दिव्यमिति मित्रस्तोत्रकृततनयवैरिगुरुर्वः ॥
 असुतप्रसरमत्रकोतुत्रधस्तुरिपुकेतु कृतार्चः ॥८॥

तनयः मेघनादः तस्य वैरी लक्ष्मणः तस्य गुरुर्ज्येष्ठभातारामः सवः असुतप्रसरं मगलाधिक्यमत्र
 लोके करोतु किं विशिष्टः ब्रध्नस्य श्रीसूर्यस्य सुतः कर्ता तद्रिपुः अर्जुनः तत्केतुः हन्तमानूतेन क
 ता आर्चिजायस्येति सः पुष्पदेतः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्गज इत्यमरः ॥ भास्कराहस्कर
 रब्रध्नप्रभाकरविभाकर इत्यमरः ॥ केतुर्गहोत्पातचिह्न इत्यमरः ॥८॥ ॥१॥ ॥१॥ ॥४॥

सकंबुकंठः शंखतुल्यगलः शंखः स्यात्कर्तुरस्त्रियमित्यर्थः ॥ मोदः कृतपदमिदं भवते भावुकं कुशलं ॥ भावुकं भव
 कं भाव्यं कुशलमित्यमरः ॥ दिशतु दिश अतिसर्जने ददात्वित्यर्थः ॥ किं विधुः मोदः आद्यंतदारः आदौ प्र
 थमे अंते अवसाने रारौदा चरश्च तथा च दामोदर इति कर्तृपदं ॥ जाते सकः यः पूर्वकां पूर्वककारोय
 स्यासेति तां विकलां कविकलामित्यर्थः ॥ कलयति पुनः किं विधुः व्यस्तधारा चंचुः व्यस्त विपरीताया
 धारा राधेति यावत् ॥ तथा चंचुः वित्तः पुनः सकः यः दंपतीं विधुमधुकरतः ॥ विगतः धृइति वत्तेयि

मोदस्त्वाद्यंतदारः कलयति विकलां पूर्वकां व्यस्तधारा चंचुः पायादपूर्वादिधु म
 धु करतो दंपतीं पहासते ॥ यो ह्यायापात्स्वमालं तु विहितविभवं मध्यतश्चाव
 धिभोस्तोको वालभावात्सदिशतु भवते भावुकं कंबुकंठः ॥४॥ ॥१॥

स्मात्प्रकरत इत्यर्थः ॥ पायात् अहायशीघ्रं अपात ॥ अरक्षयदित्यर्थः ॥ किं विधुं दंपतीं पहासं पकारेण
 रहितमित्यर्थः ॥ दंपतीशमिति जाते ॥ किं विधातु पायात् अपूर्वात् अः पूर्वो यस्येति तथा अपाया
 दित्यर्थः ॥ तथा च यः दंपतीं गजेन्द्रं प्रकरतः अपायात् नृणां शातं अरुह्य अपादिति वाक्यं जातं यश्च
 स्वमालं अवधितुं किं विधुं मालं मध्यातः तु विहितविभवं तु इति वत्तेन विहितः कृतः शोभा विशेषोऽस्य

देन मनः तत्रेत्यर्थः अरं असर्थः अलुसकः यः विरोधे विग्रहे तन्नाशरीरे वस्त्रवेदानवस्त्रं नामने च वेदो
नामभुतिः श्रुतिः देन कर्माः येषां मिति ॥ चक्षुश्च वसः तात्पर्यं नित्यर्थः ॥ तेषां मकरोत्पुनर्यः जलशब्दे
न कं कशब्दे न शिरः तत्र घनसारः कर्करः तच्छक्या घनसारश्चंद्रसंज्ञं इत्यभिधानात् चंद्रः सो
मः तल्लेशः कलातां अकरोत्कलं कतन्नाम्ना अंके के तने धर्मं वेषं अकरोत् ॥ वेषो धर्मः प्रकाशित
इति वचनात् विदला विगलितं दलं पत्ते यस्या इति व्युत्पत्त्या अपर्णे ति आक्षेपः तश्च अपर्णं पार्वती
तत्सखत्वं तस्याः सख इति तत्सखः तस्य भावस्तत्त्वं अकरोदिति योजना ॥ ११ ॥ वेदेति ॥ वेददेवा

यो वस्त्रवेदानकरो विरोधे भूषां जले स्वे घनसारलेखं ॥ धर्मं कलं के विदला सखत्वं सख्यं पुष्प
वरः समेत् ॥ ११ ॥ वेददेवा वमानी यो योगी भवति निश्चितं ॥ विप्रयुक्तः श्रिया सोपाकथ
नी च नियुक्ते तथा ॥ १२ ॥

वमानकर्ता योगी सोऽपि विप्रयुक्तः ब्राह्मणायुक्तः ॥ भवतीति विरोधः ततश्चाभासः यो योगवानपि प्राक्
प्रथमं विवर्तितं प्रयुक्तः वियोगी भवति श्रिया लक्ष्म्या वियुक्तो भवति धनी च नियुक्तः निति वर्तितं नियु
क्तः निधनी भवतीति ॥ १२ ॥ पार्वती पार्वती तनयः गतो शः तस्य केतुः धूमः ॥ धूमकेतुर्गताध्य
क्ष इति वचनात् ॥ तस्माज्जाताः मेघाः ॥ धूमयोनय इति विधानात् तेषां पुंजं समं गगतो वीक्ष्य ॥ ५ ॥

दृष्ट्वा वह्निमंडलं वह्निशब्देन शीखी शिरवी शब्देन मयूरः तन्मंडलं कतं अथ पश्चात्तास्यं नृत्यं च तिलं
चुगतिपुजनयोपान्योतीत्यर्थः ॥ किंविधं पुंजं भूरवद्गुहं गहनं शब्देन वनं वनशब्देन जलं यस्मिन् ॥ पुन
श्च यं लब्धं विद्युत्समं चंचला चपला पीत्य मरुः हे तोयवसने तोयशब्देन जलं जलशब्देन कमलं तद्वद
सनं वसनशब्देन नेत्रं यस्याः तस्याः संबोधनं तत्त्वं पश्यति वाक्यार्थः कर्म ॥ १३ ॥ येनेति ॥ येन

पार्वती तनयकेतुजपुंजं वीक्ष्य भूरिगहनं चपलाढ्यं ॥ वह्निमंडलमथां च तिलास्यं
पश्य तोयवसने गगने त्वं ॥ १३ ॥ येन मातस्वसासारादुपसर्गद्वयी कृता ॥ उपसर्ग
युगस्यासौ पालको नंदबालकः ॥ १४ ॥ ॥ १५ ॥ ॥ १६ ॥ ॥ १७ ॥ ॥ १८ ॥

मातस्वसासरादुपसर्गद्वयी कृता मारितेत्यर्थः ॥ परा इत्येक उपसर्गः सुइति द्वितीयः तस्मा
त्परासुः कृतेति तामर्थं असौ नंदबालकः उपसर्गयुगस्य पालकः रक्षिता अर्हदिति क्रियाध्याहारः
विलुपसर्गार्कः प्रतिद्वितीयः तस्माद्विप्रपालक इति फलं ॥ १४ ॥ ॥ १५ ॥ ॥ १६ ॥ ॥ १७ ॥

आकारेति तलोपितकारस्य लोपोयस्मिन्सतथा केकीत्यर्थः स्वलास्यं न त्येसमाधित कृतवान् किं कृत्वा स्वसदी
 कोशे गमनं न भवति श्रावतो जघनं वीक्ष्य दृष्ट्वा किं भूते जघनं अजं न विद्यते जकारो यस्मिन्वनमि
 षः शिष्टं पुनः किं विधेः अगोषं घंसकलं उत्तरार्धे न वा क्योतरमाह कादंबं कदंबानां मिदं कादं
 बं वदनं ससूनं सने सहवर्तमानं ससूनं सपुष्पं अमृतं किं विधेः वदनं अदं न विद्यते दकारो यस्मिन्
 तितथा वनमिति जातं अगोषिसमुपययो किं विधेः आगः शुमध्यः शुडतिवर्णा मध्यमो यस्येति

आकाशे जघनमजं न भवत्यमोघं स्वालास्यं समधित केतकी तपोलो कादंबं वद
 नमभ्रदं ससूनं वीक्ष्यागः सुरभिरया तश्च मध्यमोपि १५ कुलं दिशस्तुते वा
 नी प्राक्सभाशयुतारं तं समुद्राहितं हृतिद्विप्रस्तोचितं सध्या १६

आशुगइत्यर्थः सुरभिरयादिति पाठे सुरभिः अयादिति पदद्वयं ततो आशुगः सुरभिः अयादित्यन्वयः १५
 कुलकमिति वानी प्राक्सभाशयुतारं ससूनं वर्तमानं न वानीति जातं ते तुभ्यं कुलं दिशस्तु
 किं विधेः कुलं शयुतो तं शकारे न युते अंतरं मध्यमो यस्येति तथा कुशलमित्यर्थः ॥ किं विधेः न वा
 नी समुद्रस्याहितं अगस्तः तद्व्याते नान्नादुर्वक्षः तस्य प्रसूनं तेनां च तः शयः पाणिर्यस्याः १६ ६

धने जयेति ॥ धने जयः अग्निः तस्य अंकः चिन्हं धर्मः तस्य आत्मजः प्रेयः धर्मयोनय इत्यभिधानात् तस्य नादः
 तस्मात्तोषवानमयः तस्य सपत्नविहृतनागवलितद्विपुः हिमंतस्य गोत्रः पर्वतः अद्विगोत्रगिरित्यभिधानात्
 तस्मै ततः ललामंचललीमंचेत्यभिधानात् ॥ पार्वती तस्याः नाथः शिवः तस्य अंगदं बाहुभूषणं सर्पः तस्य श
 त्रुः गरुडः सकेतनेयस्येति विष्णुः तस्य प्रिया लक्ष्मीः सात्वया आसादितं यत्सादनं गहंसदनसादनमिति द्विरूप
 कोशात् ॥ तत्र अस्त्वित्यर्थः ॥ १७ ॥ निमिकुलमिति ॥ निमिकुलं जनकवंशः तस्य कमलालक्ष्मीः तस्याः

धने जयां कात्मजनाद तोषवत्सपत्नवीर्यपुगोत्रसंततेः ॥ ललामथो नागदशतकेतनप्रियात्
 यासादितसादनेस्तसा ॥ १७ ॥ निमिकुलकमलात् तं सपुत्री परिवटस्तुशरानलप्रतप्ता ॥ दिश
 रमुखतन्त्रजवाहीनी सासमुपययोपरितः स्वशोषदोषं ॥ १० ॥ ॥ १५ ॥ ॥ १५ ॥

वतंसः भूषणजनकः तत्पुत्री जानकी तस्याः परिवटः प्रपौ परिवट इति रामः तत्सालुः लक्ष्मणाः ॥ पुत्रे तु जे रवा
 वित्यभिधानात् तस्य शरानलः वाणाग्निः तेन तसा दिशरादिगुणावाणाः दिगुणि तपे च मुखानियस्येति सतथा
 दशमुखः रावणाः तस्य तन्त्रजः पुत्रः इन्द्रजित् तदाहिनी सेनाध्वजिनी वाहिनी सेनेत्यमरः साकतपदपरितः
 स्वस्य शोषमेव दोषं विनाशमित्यर्थः ॥ समुपेययो ॥ प्रापेय्यर्थः ॥ १० ॥ यइति ॥ सपुष्पकः पुष्पशूदन
 सुमनसः तच्छूदनदेवाः सुपर्वताः सुमनस इत्यमरात् तद्वरः श्रेष्ठः मेइति मम सरसिसरः शूदनमानसंतष

७

शकुनेति शकुलाः पक्षिणः शकुतिपक्षिशकुनीशकुतशकुनविजाइत्यमरः तेषामीनः सूर्यप्रभा
वित्तचुप्रभुः गरुडः तेन गच्छतीति गः कर्मः तस्य अग्रजनुः ज्येष्ठ भ्राता बलभद्रः नस्य केतनं
तालः तालांकइत्युक्तेः तस्य शंकरारिर्मनसिजइत्यमरात् अत्रललिलक्षणायाजलंतस्माज्जा
तानिप्रातिनेषां अहितामालाययाजलं नाम कमलं कमलं जलमित्यभिधानात् तदासनयस्य
तिब्रह्मातस्यवालासरस्वतीहृदये अस्त्वन्वयः ॥ संस्तुतेति पदस्यवालपदेन समासः १९

खं सद्यः

शकुनेन गगनजनुकेतनवाला प्रसवस्फुरत्कुचतटांचिततंत्री भुवि शंकरारि
पुजाहितमालाहृदये स्तुतं जलसतवाला १९ शरात्मजा बाहुवे
संतं परपदीकृतप्रियास्तां मम सप्तदेवतं कुलेन संसक्तचम्पति ध्वनिमतीतक
लौहितदंत संस्तुता २० ४ ४ ७ ७ ४

शरात्मजेति शरः बाणाः तन्नाम्ना असुरः तस्य आत्मजा कन्या उषा उषाशब्देन रात्रिः उषा बाणा सुता
तारा ज्योतिरिति मेदिनी करः तस्याः बाहुः तच्छब्देन करः चंद्रः रजनीकर इत्यभिधानात् स अचतंसो
यस्येति महादेवः कुलं नाम गोत्रं गोत्रशब्देन पर्वतः तेषामीनः हिमाचलः तत्र संस्तुता याचमः वा
हिनी वाहिनी शब्देन नदी स्तवं त्यामपि वाहिनीत्यमरः ॥ तस्याः पतिः समुद्रः तद्ध्वस्येति र्येषां तेत
थो भूताः प्रीतीताः स्याताः कलौ हतदंताः कलौ शब्देन श्रुतिः श्रुतिशब्देन वेदः तेन उद्धताः उद्धृताः

७

८

वेदंताः दंतशब्देन विजाः विजशब्देन ब्राह्मणाः तैः संस्तुताः सीममसप्तदेवतं आस्तामित्यन्वयः २०
गोत्रेति गोत्राः पर्वताः अद्रिगोत्रगिरो ज्येष्ठेत्यमरः ॥ तेषामरिः तस्य पुत्रः अर्जुनः तद्रिपुः कर्तः
तस्य तानः सूर्यः तस्य सुता यमुना कलिंदी सूर्यतनयेत्यमरः ॥ तस्याः अहितः प्रवादस्यान्यथा क
रणात् ॥ कालिंदी भेदनावल इत्यमरश्च वल नद्रस्तस्यानुजः कृष्णः तस्य अंकं चिह्नं गरुडः तस्य
शत्रुः सर्पः तेन परिकल्पितः रचितः योगपद्मे येनेति सः महादेवः मम पुरो अग्रे अस्तइत्यन्व

खं सद्यः

हिता गोत्रारिपुत्ररिपुतात सुतांनु जन्मा कशत्रुपरिकल्पितयोगपदः व
त्सानुयानधत्तवालिजनामधेयभूषादुरजितशयोक्तपुरोममेशः २१

राम

यः ॥ वत्सेन वत्ससा उरो वत्सं च वक्षश्चेत्यमरः ॥ अगमः यान्त्यास्येति सः सर्प उरग इत्यभिधानात्
तेन कृत्वा धत्तावालिजः वालिवानरः तस्माज्जातः पुत्रः अंगद इति प्रसिद्धः तन्नाम्ना याभूषा अंग
दं बाहुभूषां तयारंजितः अशयो बाहुयस्येति सः २१ अवशिष्टं शंकरेति नाम निधानं
यसावधानपदवर्धनमहादेवविरचितं खंडका व्यसंस्कृतं ४ ४ ७ ७ ४

८

121

6(B)

+

तरंगिताति तरंगितातीनदीतन्नायकः समुद्रः तस्यनेदिनीकन्यालक्ष्मीः तस्याः इषाः सप्तः तस्यप्रसक्तं यन्मि
त्रं तस्यारातिः कर्णः तस्यतातः सूर्यः तस्यरथवाजीनियंता अरुणः तस्यउदयं प्रेक्ष्य दृष्ट्वा चक्रयुग्मं चेतसि
मुदं चक्रे इत्यन्वयः ॥ किंविधेचेतसिवातसखः अग्निः तेनसमे १७ वाताशनेति वाताशनाः स
र्पाः तेषां आरातिगर्भः ३ तनगर्भतोतिगः गर्भउवाहः विष्णुः तस्यदारालक्ष्मीरितियावत् ॥ तस्यास्तः
समुद्रः तस्य असुहृत् अगस्त्यः तेनसमासादितादिक् दक्षिणाशातस्याः धवः पतिः यमः तस्यकापि

तरंगितातीनायकनंदिनीशप्रसक्तमित्राहिततातयं
तु प्रेक्ष्यादयंचेतसिचक्रयुग्मंचक्रेमुदंवातसखः
प्रतप्ते १७ वाताशनारातिगदारतातासुहृत्स
मासादितदिग्धवस्य नकापिनीतिर्यद्विचित्र
आस्तेदाष्टायणीनायकमौलिनाम १८

भीतिर्नयदिचित्तेदाष्टायण्यः स्तारकाः अश्विन्यादयः दाष्टायण्योश्विनीत्यादितारा अथयुगा
श्विनीत्यमरः तासानायकः चंद्रः समौलोयस्येतिचंद्रमौलिर्प्रहादेवः तस्यनाम अभिधानं प्रतीति
तिपाठस्तदास्तर्तिदेक आस्तेइति १८ ६ ६ ६ ६ ६